

CSUGÁNY JULIANNA – TÁNCZOS TAMÁS

A HAZAI TURIZMUSBAN REJLŐ LEHETŐSÉGEK
A NEGYEDIK IPARI FORRADALOM KORSZAKÁBAN /
THE TOURISM POTENTIALS OF HUNGARY IN THE
ERA OF THE FOURTH INDUSTRIAL REVOLUTION

Összefoglalás

A turizmus mint a nemzetgazdaságok egyik meghatározó ágazata jelentős átalakuláson megy keresztül a harmadik, majd a napjainkban egyre inkább kibontakozó negyedik ipari forradalom vívmányainak hatására. Az új technológiák átformálják a fogyasztói szokásokat a keresleti oldalon, s erre a kínálatnak is reagálnia kell a megváltozott gazdasági környezetben. Az új technológiai korszakban az ágazat várhatóan megőrzi munkaigényes jellegét, de olyan új kihívásokkal kell szembenéznie, melyek megkövetelik a szektor alkalmazkodását. A digitalizáció, a mesterséges intelligencia és az online platformok működése jelentős átalakulást eredményez az ágazat működésében, a hatékonyabb és gyorsabb információáramlás következtében az új fogyasztói igényekre való megfelelő reagálás pedig jelentős növekedést eredményezhet. Jelen tanulmány a hazai turizmus helyzetét és elmúlt évekbeli fejlődési tendenciáit vizsgálja, s nemzetközi kitekintésben a turisztikai versenyképességi index segítségével a jövőbeli kilátásokra és az új technológiai éra kihívásaira adott lehetséges adekvát válaszokra is rávilágít.

Kulcsszavak: technológiai fejlődés, negyedik ipari forradalom, turizmus

JEL kód: O35, O57, Z32

Abstract

Tourism, as one of the most relevant sectors of national economies, is undergoing a major transformation through the effects of the third and then the Fourth Industrial Revolution. New technologies are transforming consumer habits on the demand side, and supply must also respond to them in the changed economic environment. In the new technological era, tourism is expected to retain its labour-intensive feature but faces new challenges that require sector adaptation. Digitalization, artificial intelligence, and online platforms will result

also a significant transformation in the tourism sector, as a result of a more efficient and faster flow of information that may result in significant growth, responding to new consumer demands. This paper examines the situation of Hungarian tourism and its trends in recent years. In addition to this, using Travel & Tourism Competitiveness Index, it highlights the adequate responses to the challenges of the future in the new technological era.

Keywords: technological progress, the Fourth Industrial Revolution, tourism

Bevezetés

A gazdasági növekedés legfőbb hajtóerejének tekinthető technológiai fejlődés újabb nagy hulláma, melyet negyedik ipari forradalomként emlegetnek, jelentős átalakulást eredményez a gazdaság működésében. Napjaink technológiai változásainak dinamizmusa felülmúlja a korábbi időszakokét, az újító folyamat egyre gyorsabban és komplexebben megy végbe a gazdaság különböző szektoraiban. Az ipar 4.0-ként is nevezett éra, mely a digitalizáció, az automatizálás, a robotika, az internet of things (IoT), a mesterséges intelligencia, a Big Data és a kiber-fizikai rendszerek kora, potenciális hatásait vizsgálva KOVÁCS (2017) hangsúlyozza, hogy a munka- és életkörülményeink megváltozása mellett a hatékonyság javulásával általános termelékenység-növekedés, s ezen keresztül az életszínvonal növelése is realizálódik. Az új vívmányok a szolgáltató-, s azon belül a turisztikai szektort sem hagyják érintetlenül, de a szekunder szektortól eltérően ebben az ágazatban nem a robotok térnyerése jelenti a legnagyobb veszélyt, hanem a változó és növekvő fogyasztói igényekre való gyors reagálás szükségessége.

A turizmus a gazdaság egyik legdinamikusabban fejlődő ágazata szerte a világban, így Magyarországon is. Az ENSZ Idegenforgalmi Világszervezetének (UNWTO) legfrissebb, 2017-es turisztikai statisztikái alapján a globális GDP-nek a tizedét teszik ki a turizmushoz közvetve és közvetlenül köthető tevékenységek, s a szektor ugyanekkorá részarányt képvisel a munkahelyek tekintetében is (UNWTO, 2018). A szervezet adatai alapján 2010 óta jelentős növekedés következett be a nemzetközi vendégforgalomban, s a további fejlődéshez hozzájárulhat az is, hogy az elmúlt évek veszélyeztetett térségeinek újbóli fellendülése már megfigyelhető 2017-ben. A turisztikai ágazat emellett a harmadik legnagyobb exportszektorrá nőtte ki magát, s a világ exportjának már 7%-át adja (UNWTO, 2018). A világtrendekhez igazodva Közép-Európa turizmusa is fejlődik, 2017-ben a nemzetközi turistaérkezésekben hazánk részesedése a régióban 2,4% volt, ennél csak Lengyelország (2,7%) és Oroszország (3,6%) látogatottsága volt

nagyobb regionális szinten. E mutató tekintetében Magyarországon lassuló növekedés figyelhető meg, mert míg 2015-ről 2016-ra 6,6%-os a bővülés mértéke, addig 2017-re már csak 3,5%. A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján 2015-ben a turizmusra jellemző ágazatok összes kibocsátásának aránya a magyar nemzetgazdaság egészéből 6%, a turizmusra jellemző ágazatok összes hozzáadott értékének aránya pedig 6,4% volt, míg a foglalkoztatottság a turizmusra jellemző ágazatokban a nemzetgazdasághoz képest elérte a 10%-ot (KSH, 2018). Az elmúlt években megfigyelhető a turisztikai szektor bővülése hazánkban is, mert valamennyi indikátor értéke növekvő tendenciát mutat.

Világszerte meghatározza a turisztikai tendenciákat az információs és kommunikációs technológiák által nyújtott lehetőségek bővülése, mely a turizmus keresleti és kínálati oldalának hatékonyabb összehangolását teszi szükségessé. Innovatív és kreatív megoldások jelennek meg a kínálati oldalon, így a fogyasztói elvárások megismerése és a változásokra való reagálás gyorsabb, miközben az internetalapú szolgáltatások bővülésével a keresleti oldalon is jelentős változások következnek be. A 2017-ben elfogadott Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 a jövőt meghatározó legfontosabb trendek és kihívások között említi a technológiai fejlődést, bár inkább kihívásként, mintsem lehetőségként tekint rá, melyre reagálnia kell a turisztikai szektornak is. Az új technológiák megváltoztatják a fogyasztói magatartást, s e változások a turisztikai trendekben is láthatóvá válnak. Elsősorban az infokommunikációs technológiák által realizálódó *sharing economy* változtathatja meg az utazási szokásokat, mert az a szálláshely-szolgáltatásban és a közlekedés terén is komoly változásokat eredményez. A stratégia egyik horizontális pillére ugyanakkor a digitális turizmus, mely által célként is megfogalmazódik a digitális technológiák alkalmazása, a bennük rejlő lehetőség kiaknázása a turizmus valamennyi aspektusában (NTS 2030, 2017). Az *e-turizmus* kifejezés is egyre elterjedtebbé válik, mely jelzi az infokommunikációs technológiák turizmusban való intenzív használatát.

Jelen tanulmány az új technológiai korszakban a hazai turizmus helyzetét és fejlődési lehetőségeit igyekszik röviden összegezni, a nemzetközi turisztikai versenyképességi index vizsgálatával rávilágítva arra is, hogyan lehet képes hazánk helytállni a megváltozott gazdasági környezetben. Kiemelten vizsgáljuk szűkebb környezetünk, az Észak-magyarországi régió turisztikai lehetőségeit is s a térségben rejlő fejlődési potenciált. A Nemzeti Turizmus-fejlesztési Stratégia kiemelt turisztikai fejlesztési térségként kezeli Tokajt, ahol elsősorban a borgasztronómia, a kulturális és aktív termékek köré csoportosul a turizmus. A tokaji borra épülő, a természetjárással és a történelmi emlékekkel kiegészülő desztináció fejlesztése lényeges az Észak-magyarországi régió szempontjából. Emellett a Tisza-tó szintén fontos célterülete a fejlesztéseknek, mely aktív természetjárásra, szabad vízi élményekre, síkvidéki kerékpározásra specializálódott kirándulóhely.

Mindkét prioritásként kezelt desztinációfejlesztés elengedhetetlen feltétele az új technológiák által nyújtott lehetőségek felismerése és alkalmazása a turisztikai potenciál kiaknázása érdekében.

Anyag és módszer

A hazai turizmus helyzetének vizsgálatát a releváns hazai és nemzetközi statisztikai adatok elemzésével végeztük el, melyhez a Központi Statisztikai Hivatal és a Világgazdasági Fórum turisztikai versenyképesség indexét (*Travel and Tourism Competitiveness Index, TTCI*) használtuk. Ez utóbbi kompozit indikátor 4 fő pillér alapján állítja össze az országok rangsorát, melyek a környezeti, a turizmuspolitikai, az infrastrukturális, valamint a természeti és kulturális erőforrásokat veszik számba az egyes országokban kvantitatív és kvalitatív mutatók segítségével az alábbi módon (WEF, 2017):

- a *környezeti elemek* között az üzleti környezet, a biztonság, az egészség és higiéné, a humán erőforrás és az IKT-felkészültség szerepel;
- a *turizmuspolitika* pillér a turizmus gazdaságban betöltött prioritását, a nemzetközi nyitottságot, az árak versenyképességét és a fenntarthatóságot próbálja számszerűsíteni;
- az *infrastruktúra* kiterjed a légi, szárazföldi és vízi közlekedés és a turisztikai szolgáltatások lehetőségeinek mérésére is;
- a *természeti és kulturális erőforrások* az országok földrajzi adottságainak mérhetőségét teszi lehetővé.

Elemzésünk során igyekeztünk rávilágítani Magyarország turisztikai versenyképességének erősségeire és gyengeségeire is, s kiemelten a turizmus jövőbeni fejlődéséhez szükséges IKT-felkészültségünkre. Vizsgálataink során az Észak-magyarországi régió helyzetére is kitértünk, a térségi sajátosságokat figyelembe véve átfogó helyzetképet alkotva a jelenlegi helyzetről és a turizmusban rejlő lehetőségekről.

A hazai turizmus versenyképessége nemzetközi kontextusban

A Világgazdasági Fórum 136 országot felölelő turisztikai versenyképességi rangsorában Magyarország 2017-ben a 49. helyet foglalta el, 8 pozíciót rontva a 2015-ös helyezéséhez képest. Ebben az évben turisztikai szempontból Spanyolország a legversenyképesebb, akit Franciaország és Németország követ, s ebben a sorrendben 2015-től nincs változás. Japán öt helyet javítva a 4. lett, míg az Egyesült Államok két helyet rontva már csak a 6. A szomszédos országok közül Ausztria a 12., Horvátország a 32., Szlovénia a 41.,

Szlovákia az 59., Románia a 68., míg Ukrajna a 88., Szerbia pedig a 95. helyet foglalja el. A Világgazdasági Fórum adatai alapján a turizmus hazai GDP-n belüli részaránya 4% volt, a foglalkoztatás tekintetében közvetlenül a szektor részesedése pedig 5,8%-ra tehető. Az Utazási és Turisztikai Világtanács (*World Travel and Tourism Council*) előrejelzése szerint a turisztikai ágazat folyamatos bővülésére lehet számítani hazánkban is az elkövetkezendő években, s 2027-re világszinten a GDP-n belüli részaránya 13,1%-ra, a foglalkoztatáshoz való teljes hozzájárulása pedig 14%-ra (közvetlen hatása 8,4%-re) becsülhető (WTTC, 2017).

A Világgazdasági Fórum által vizsgált 136 ország közül hazánk a legjobb helyezést az egészség és higiéné területén (9.), míg legrosszabb teljesítményt az üzleti környezet (98.) vonatkozásában érte el. Az egészség és higiéné területe csak kvantitatív mérőszámokat tartalmaz, melyek alapján Magyarország az egészségügyi és higiénés feltételek tekintetében kiemelkedően kedvező adottságokkal rendelkezik turisztikai szempontból. A hazai turizmus erőssége lehet a jövőben a környezeti fenntarthatóság szempontjainak szem előtt tartása, ezen a területen a versenyképességünk szintén jónak mondható (23.). Kedvez a turizmusnak az ország nemzetközi nyitottsága és az infrastrukturális feltételek megteremtése, illetve folyamatos fejlesztése, valamint a turizmus fontos fejlesztendő célterületként való kormányzati kezelése. A hazai természeti és kulturális erőforrások változatos lehetőséget kínálnak a hazai és nemzetközi idegenforgalom számára, ugyanakkor a digitalizáció lehetőségeinek jobb kihasználására van szükség ezeknek az értékeknek az esetében. Hazánk gyengeségei az üzleti környezetben és a munkaerőpiacon mutatkoznak meg, melyek a szabályozási környezet kiszámíthatatlanságában, a tulajdonjogi védelem gyengeségében és a piaci dominancia mértékében a legjelentősebbek. Pozitívumként említendő, hogy üzleti szempontból az adórendszer hatékonyságának javulása és a vállalkozásindításhoz kapcsolódó feltételek könnyítése előrelépést eredményezett. A munkaerőpiaci problémák hazánkban a turisztikai ágazatot is elérték, a szakképzett munkaerő hiánya egyre nagyobb gondot okoz az ágazatban, mely jövőbeli versenyképességet komolyan veszélyeztet, ezért kezeli prioritásként ezt a problémát a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia is.

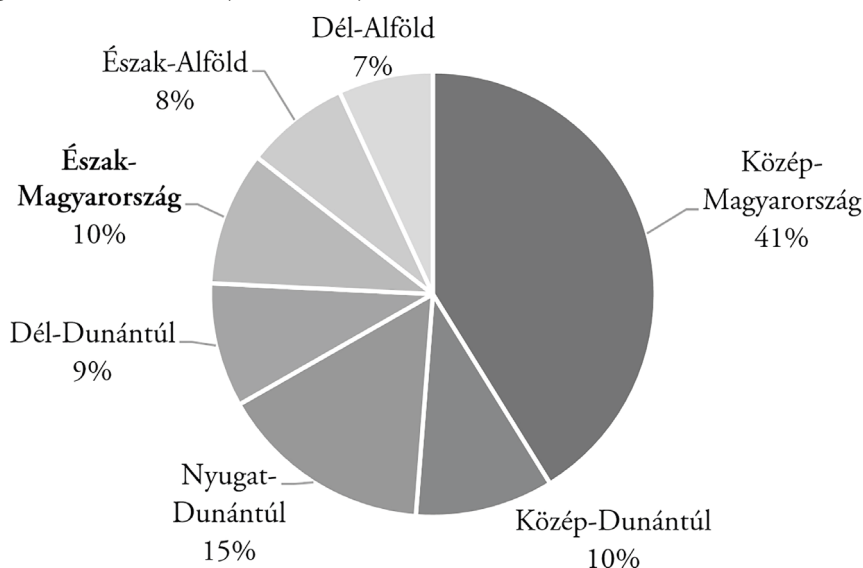
A technológiai fejlődéshez kapcsolódóan a turisztikai versenyképességi index egyik komponense az országok infokommunikációs infrastruktúrájának fejlettségét méri. Az egyének és vállalatok információs és kommunikációs technológiák (IKT) használatának intenzitását mérő IKT-felkészültség területén hazánk az 54. helyet foglalja el. A pillérhez tartozó mutatók közül ennél kedvezőbb a helyezésünk a szélessávú internet elérhetősége (30.) és az internet-felhasználók aránya (40.) tekintetében, ugyanakkor a többi részterületen az országok rangsorában kedvezőtlenebb helyet foglalunk el. Az IKT-pillérben 8 mutató szerepel, melyek közül 5 kvantitatív, 3 pedig kvalitatív oldalról közelíti az IKT területének fejlettségét. A primer megkérdezésen alapuló felmérés

eredményei alapján a megkérdezettek a hétfokozatú skálán az IKT-használatot 4,9-re értékelték az üzleti tranzakciókban és 4,6-ra a fogyasztók felé irányuló tranzakciókban, melyek értékek jónak mondhatók. A főbb kvantitatív IKT-mérőszámok is kedvezőnek tekinthetők, mert az internet-felhasználók aránya hazánkban 72,8%, 100 lakosra vetítve 27,4 a szélessávú internet-hozzáférés és 39,8 a mobil előfizetések száma, a mobilhálózat lefedettsége 99%, valamint 118,9 mobiltelefon előfizetés jut 100 lakosra. Összességében Magyarország IKT-infrastruktúrája megfelelőnek tekinthető, az elérhető szolgáltatások köre és színvonala folyamatosan bővül, mely kedvező adottságokat teremt az online turisztikai szolgáltatások igénybevétele számára.

A technológiai vívmányok elérhetősége mellett célszerű megvizsgálni azt is, hogy a keresleti oldal hogyan él a lehetőségekkel. Az online platformok működéséről a turisztikai versenyképességi index egyik elemeként a Bloom Consulting készített egy felmérést, mely azt mérte, hogy a természethez kapcsolódó turisztikai kifejezésekre milyen gyakorisággal keresnek rá az emberek (WEF, 2017). A felmérésben a strandok, kaland és extrém turizmus, búvárkodás, horgászat, túrázás, szörfözés, vízi sportok, téli sportok, állatok, védett területek, fenntartható és vidéki turizmus szerepeltek. A számítás során a keresési adatokat vették alapul, s a méréssel arra kívánták rávilágítani, hogy az egyes országokban az internetes keresés mennyire segíti hozzá az utazni vágyókat az idegenforgalmi tevékenységekhez és a látnivalókhoz. Hazánk a 100. helyet foglalja el a rangsorban, a százaskálán mindössze hármas értékkel, mely jelzi, hogy a hazai turisztikai célpontok internetes elérhetőségén fejleszteni szükséges. HAPP ÉS IVANCSÓNÉ (2018) is kiemeli, hogy a turizmusban érdekelt szervezetek számára a digitalizáció szükséges ahhoz, hogy megfeleljenek a fogyasztók növekvő elvárásainak.

Az Észak-magyarországi régió turizmusának fejlődési tendenciái és jövőbeli lehetőségei
Magyarország turisztikai szempontból természeti és ember által alkotott relatív vonzerőkkel jelentős számban rendelkezik (KOVÁCS, 2011). Az ország északkeleti részét felölelő Észak-magyarországi régió hazánk egyik meghatározó turisztikai térsége, mely gazdag természeti, kulturális és történelmi látnivalókban, s ahol valamennyi korosztály megtalálja a maga számára a kikapcsolódás aktív és passzív lehetőségeit egyaránt. A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmának regionális megoszlását vizsgálva azt látjuk, hogy a régió az összes vendégforgalom 10%-át adta 2017-ben (*1. ábra*). Érdekes, hogy ugyanez volt az arány 2000-ben is, azóta Közép-Magyarország dominanciája erősödött ezen a területen is a dunántúli régiók rovására. A KSH adatai alapján 2000 és 2017 között az átlagos fejlődési ütemet vizsgálva megállapítható az is, hogy a régióban az országos átlagtól (4,16%) elmaradva évente átlagosan 3,88%-kal nőtt a vendégek száma, a régió belül Heves megye bővülése azonban átlag feletti (4,79%). Pozitívumnak tekinthető, hogy a külföldi vendégek

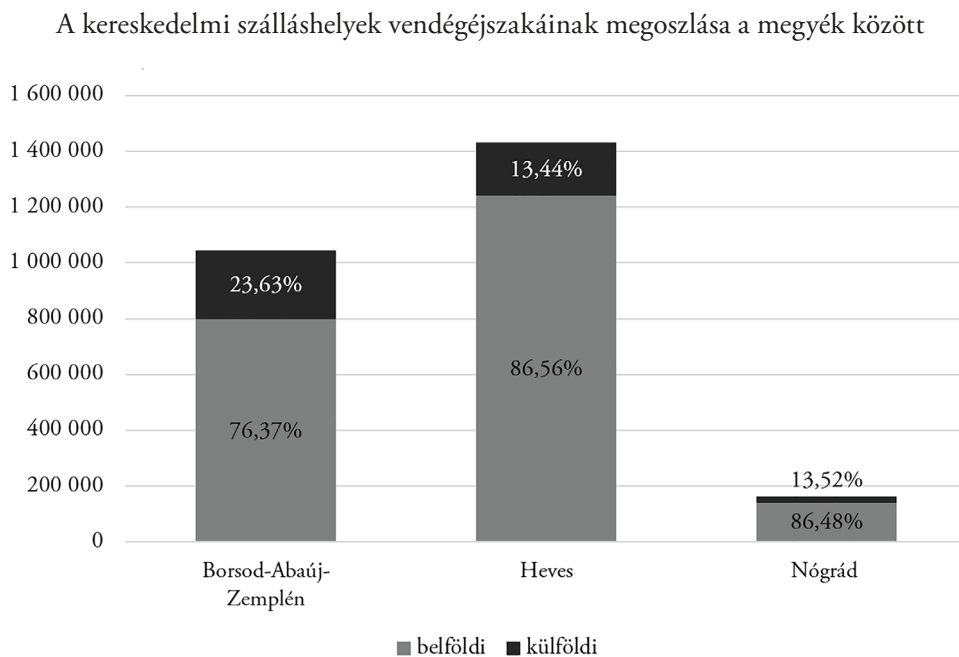
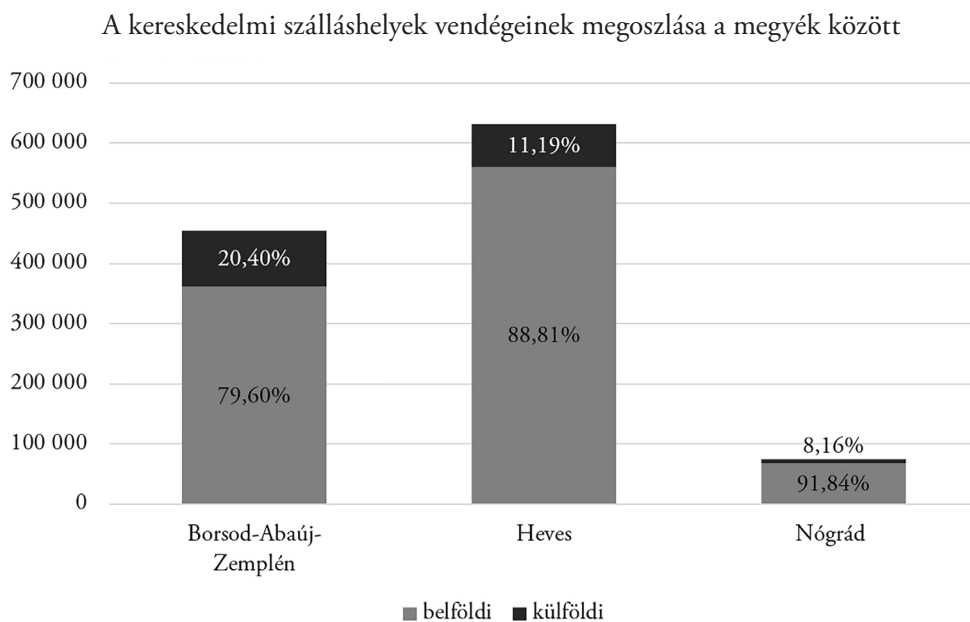
számában növekedést tudott elérni a régió, évente átlagosan 2,84% a relatív növekedés, mely ugyan szintén elmarad az országos átlagtól (3,81%), de ahhoz képest, hogy a közép- és dél-dunántúli térségekben visszaesés következett be, jó teljesítménynek tekinthető. Emellett megemlíthető az is, hogy a régióban, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a növekedés meghaladja az országos átlagot, évente átlagosan 4,33%-kal nőtt a külföldi vendégek száma a vizsgált időszakban. A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák számának évi átlagos növekedési üteme Észak-Magyarországon (3,28%) viszont meghaladja az országos átlagot (2,88%), a külföldiek tekintetében (2,02%) azonban némiképp elmarad attól (2,09%). Ebben a vonatkozásban szintén kirajzolódik, hogy összességében Heves megye teljesítménye átlag feletti, Borsod-Abaúj-Zemplén megye pedig a külföldi vendégek tekintetében tud jelentősebb javulást elérni.

1. ábra: A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmának regionális megoszlása 2017-ben

Forrás: KSH (2018)

Az Észak-magyarországi régió turizmusában meghatározó év volt 2014, mert a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma meghaladta a 2 milliót, s ahogy arra MENTUSZ (2015) is rávilágít, ebben az évben a második legnépszerűbb turisztikai régió lett a belföldi utazóközönség körében. A vendégforgalom bővülése a régióban megvalósított fejlesztéseknek köszönhető, melyek vonzóbbá tették mind a belföldi, mind a külföldi utazók számára. Érdeemes megnézni azt is, hogy a turisztikai szektor aktivitását mérő két legfontosabb mérőszám, a vendégek és a vendégéjszakák száma tekintetében a régió megyéi hogyan teljesítenek (2. ábra).

2. ábra: A kereskedelmi szálláshelyek vendégeinek és vendégéjszakáinak megoszlása Észak-Magyarországon 2017-ben

Forrás: KSH (2018)

A 2. ábra alapján látható, hogy a régió belül Heves megye teljesíti a legjobban, s Nógrád alacsony teljesítménye rontja a regionális statisztikákat. A külföldi vendégek részaránya mindkét mutató tekintetében megyei és regionális szinten vizsgálva is magas, mely a turisztikai ágazat jövedelemtermelő képességét tekintve kedvezőnek mondható. A kereskedelmi szálláshelyek kapacitás-kihasználtsága a KSH adatai alapján 2016-ban Észak-Magyarországon 35,5%, míg Budapesten 68,5%, a Nyugat-Dunántúlon 48,5%, azonban a környező régiókhoz képest is alacsonyabb Észak-Alföldön 39,1%, Pest megyében 42,4%. Megyei szinten nézve Heves 41,4%-os értéke jónak mondható, Borsod-Abaúj-Zemplén megye 32,0%, míg Nógrádban mindössze 23%. Ezekből az adatokból is kirajzolódik, hogy a régió turisztikai teljesítményét Nógrád megye jelentősen visszafogja. Az egy vendégéjszakára jutó bruttó szállásdíj a kereskedelmi szálláshelyeken Heves megyében kimagasló, 8187 Ft, ettől csak Budapesten nagyobb a mutató értéke, 12 488 Ft. Mind a régió, mind az ország többi része ezen indikátor tekintetében olcsóbbnak tekinthető.

A Magyar Turisztikai Ügynökség a kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégéjszakák száma alapján évente elkészíti a legnépszerűbb hazai települések rangsorát. 2017-ben a TOP 20-ban Eger és Miskolc is megtalálható, az összes vendégéjszakák száma alapján Eger a 9., Miskolc pedig a 13. leglátogatottabb település, ha csak a belföldi vendégéjszakákat nézzük, akkor megközelíti egymást a két megyeszékhely, Eger a 8., Miskolc a 9., a külföldi vendégéjszakák tekintetében Eger előnye szembetűnő régiós vetélytársához képest, a 11. helyet foglalja el, míg Miskolc csak a 17. a rangsorban. Érdeemes megnézni az elmúlt évekhez képest a változások irányát is, mert Egerben a belföldi vendégéjszakák mérséklődése jelentős, 2,7%-os visszaesés tapasztalható, s ugyan a külföldi vendégéjszakák száma 1,7%-os bővülést mutat, összességében 1,5%-os csökkenés figyelhető meg. Miskolc esetében egyértelműen kirajzolódik a vendégforgalom bővülése, mind a belföldi, mind a külföldi vendégéjszakák száma nőtt 2016-hoz képest, a belföldiekénél 8,4%, a külföldiekénél 7,9%, összességében pedig 8,3%-os a bővülés mértéke. A vendégéjszakák megoszlását tekintve Egerben jelentősebb a külföldi vendégforgalom, az összes vendégéjszaka több mint negyedét teszi ki (28,65%), míg Miskolcon a vendégéjszakák majdnem négyötöde belföldi (79,16%). A rangsorok érdekessége, hogy belföldi vendégéjszakák alapján még két hevesi település benne van a TOP 20-ban, Gyöngyös a 18., Egerszalók pedig a 19. leglátogatottabb település volt. Az előző évhez képest Gyöngyös jelentős bővülést, 24,4%-os növekedést mutat, Egerszalókon pedig 3,3%-os az élénkülés mértéke.

Összességében megállapítható, hogy az Észak-magyarországi régió turisztikai teljesítménye az elmúlt években, igazodva az országos és nemzetközi trendekhez, javuló tendenciát mutat. Heves megye turisztikai vonzereje mellett folyamatosan fejlődik

Borsod-Abaúj-Zemplén megye is. A régió ugyanakkor számos kiaknázatlan látnivalót tartogat, melyek kevésbé ismertek, s melyek promócióját a jövőben a digitalizáció lehetőségeinek kihasználásával javítani szükséges. A Tisza-tó mellett a zempléni térség, a Mátér-Bükk vidék, Aggtelek és környéke és a Cserhát is számos természeti látnivalót tartogat, s lehetőséget biztosít az aktív turizmusra, miközben számos település gazdag történelmi emlékekben, s a térség gyógy- és egészségturizmusában is van fejlődési potenciál.

Következtetések

Napjaink technológiai változásai a nemzetgazdaságok egyik meghatározó ágazatát, a turizmust is elérték. Jelentős átalakuláson megy keresztül a szektor, a digitalizáció, az internetalapú szolgáltatások fejlődése a keresleti és kínálati oldalon is érezteti hatását. A változó és bővülő fogyasztói igényekre reagálnia kell az ágazatnak, mely a turizmus átalakulását eredményezi. Hazánkban a turizmus szerepe jelentős, a természeti, kulturális és történelmi adottságok megteremtik a kínálatot mind a belföldi, mind a külföldi turisták számára, a digitalizáció lehetőségeinek kihasználásával pedig a szektor még inkább húzóágazattá válhat. Szűkebb környezetünk, az Észak-magyarországi régió számos kiaknázatlan lehetőséget tartogat, melyek fejlődési potenciált jelentenek a jövő számára. Megállapítható, hogy az új technológiai éra feltételrendszere kedvez a turizmus fejlődésének, s a lehetőségek kihasználásával a turisztikai szektor a hozzáadott értékének növelésével jelentősen hozzájárulhat a gazdasági növekedéshez.

Hivatkozott források

- HAPP, É. – IVANCSÓNÉ, H. ZS. (2018): *A digitális turizmus a jövő kihívása – új szemléletmód a turizmusban*. In: Csapó János – Gerdesics Viktória – Töröcsik Mária: I. Nemzetközi Turizmusmarketing konferencia tanulmánykötet. Pécsi Tudományegyetem, Pécs. (pp. 237–246.)
- KOVÁCS, T. (2011): Európa és Magyarország legfontosabb turisztikai vonzerői. *Periodica Oeconomica*, IV. évfolyam (pp. 46–65.)
- KOVÁCS, O. (2017): Az ipar 4.0 komplexitása – I. rész. *Közgazdasági Szemle*, Vol. XIV., július-augusztus (pp. 823–851.)
- KÖZPONTISTATISZTIKAI HIVATAL (adatbázis): *Tematikus interaktív térképek – idegenforgalom*. Online: <http://www.ksh.hu/interaktiv/terkepek/mo/idegenf.html?mapid=OGA001> Letöltés dátuma: 2018. november 2.

- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (adatbázis): *Turizmus Szatellit Számlák*.
Online: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_oge001.html Letöltés dátuma: 2018. november 2.
- MAGYAR TURISZTIKAI ÜGYNÖKSÉG (2017): *Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030*. Online: http://www.kormany.hu/download/8/19/31000/mtu_kiadvany_EPUB_297x210mm%20-%20preview.pdf Letöltés dátuma: 2018. november 2.
- MAGYAR TURISZTIKAI ÜGYNÖKSÉG (2018): *Magyarország legforgalmasabb települései 2017-ben*. Online: https://mtu.gov.hu/documents/prod/Magyarország_legnepsze_rubb_telepulesei_2017.pdf Letöltés dátuma: 2018. november 2.
- MENTUSZ, K. (2015): Észak-magyarországi TOP 5: a turisztikai sikerek kovácsa. Online: http://turizmusonline.hu/belfold/cikk/eszak_magyarorszagi_top_5__a_turisztikai_sikerek_kovacs Letöltés dátuma: 2018. november 2.
- SZIVA, I. – NEMESLAKI, A. (2016): *Utazás E-Világban. Internet és versenyképesség a turizmusban*. Információs társadalomért alapítvány, INFOTA kutatóintézet, Budapest.
- UNWTO (2018): *Tourism Highlights. 2018 Edition*. Online: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419876> Letöltés dátuma: 2018. november 2.
- WORLD TRAVEL & TOURISM COUNCIL (2017): *Travel & Tourism. Economic Impact 2017 Hungary*. Online: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/hungary2017.pdf> Letöltés dátuma: 2018. november 9.
- World Economic Forum (2017): *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017. Paving the way for a more sustainable and inclusive future*. Online: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2017_web_0401.pdf Letöltés dátuma: 2018. november 2.

Szerzők

Csugány Julianna

PhD

Adjunktus

Eszterházy Károly Egyetem

csugany.julianna@uni-eszterhazy.hu

Tánczos Tamás

PhD

Egyetemi docens

Eszterházy Károly Egyetem

tanczos.tamas@uni-eszterhazy.hu